

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

**SAŽETAK PRESUDE
SOLSKA I RYBICKA PROTIV POLJSKE
OD DANA 20. RUJNA 2018. GODINE
ZAHTJEVI BR. 30491/17 i 3108/17**

ČINJENICE

Podnositeljice zahtjeva su poljske državljanke čiji su supružnici poginuli u avionskoj nesreći u Smolensku 2010. godine. Poginulo je svih 96 putnika uključujući i predsjednika Poljske te mnoge visoke dužnosnike. Poljski Odbor za istraživanje državnih zrakoplovnih nesreća kao i ruski Međudržavni zrakoplovni odbor utvrdili su da je nesreća uzrokovana prebrzim spuštanjem zrakoplova ispod minimalne visine u lošim vremenskim uvjetima što je dovelo do gubitka kontrole nad zrakoplovom i udarom u tlo. Isključili su mogućnost eksplozije u zrakoplovu. Međutim, poljska Parlamentarna skupina za istraživanje nesreće u Smolensku došla je do oprečnih zaključaka o uzroku nesreće sugerirajući da je možda došlo do eksplozije u zrakoplovu. Poljsko tužiteljstvo otvorilo je istragu u travnju 2010. godine i naložilo ekshumacije i obdukcije tijela poginulih kako bi se utvrdilo jesu li ozljede bile uzrokovane udarom o tlo ili eksplozijom u zrakoplovu. Podnositeljice zahtjeva su se protivile ekshumaciji tijela njihovih pokojnih supružnika te su podnijele žalbu Glavnom tužitelju navodeći da je ekshumacija bez pristanka u suprotnosti s njihovim pravima na dostojanstvo i poštovanje sjećanja pokojnika. Tužitelj je odbio razmotriti njihove žalbe, smatrajući ih zakonski nedopuštenima jer protiv odluke o ekshumaciji nije bilo moguće podnijeti žalbu. Protiv te tužiteljeve odluke, podnositeljice su podnijele žalbu Varšavskom Regionalnom sudu koji je potvrdio da, sukladno člancima 209. i 210. Zakona o kaznenom postupku, odluke tužitelja kojima se nalaže obdukcija ili ekshumacija nisu podložne sudskoj kontroli. Odlučio je prekinuti postupak dok Ustavni sud ne donese odluku o usklađenosti tih odredbi s Ustavom i Konvencijom. Postupak je još uvijek u tijeku. Podnositeljice su zatim pokušale tražiti zabranu ekshumacije pred građanski sudovima, ali bezuspješno. Domaći sud je utvrdio da podnositeljice nisu dokazale kako je miješanje u njihovo pravo na poštovanje sjećanja na preminulog srodnika bilo nezakonito, stoga je odbacio njihov zahtjev. Naime, sukladno člancima 209. st. 1. i 210. Zakona o kaznenom postupku tužitelj je bio dužan naložiti obdukciju ili ekshumaciju tijela u svakom slučaju sumnjive smrti. Varšavski Prizivni sud potvrdio je odluku Regionalnog suda uz obrazloženje da čak i ako bi navedene odredbe bile proglašene neustavnima, to ne bi imalo utjecaja na zakonitost odluke tužitelja. Ostaci supružnika podnositeljica zahtjeva ekshumirani su 14. i 16. svibnja 2018. godine.

PRIGOVORI

Podnositeljice zahtjeva su tvrdile da pravo na poštovanje sjećanja na njihove preminule srodnike spada pod pojam obiteljskog života zaštićenog člankom 8. Konvencije. Prigovorile su da je ekshumacija ostataka njihovih supružnika bez njihovog pristanka i u odsustvu sudske kontrole odluke tužitelja predstavljala proizvoljno miješanje u njihova prava iz članka 8. Konvencije. Također su prigovorile da domaćim pravom nije predviđeno djelotvorno pravno

sredstvo kojim bi se ispitala odluka tužitelja o ekshumaciji, što je bilo u suprotnosti s člankom 13. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Sukladno članku 35. stavku 1., ESLJP može odlučivati o zahtjevu tek nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva. Ta pravna sredstva moraju biti djelotvorna i dostupna, odnosno njihovo postojanje mora biti dovoljno izvjesno, ne samo u teoriji, nego i u praksi. U ovom predmetu, poljska vlada je tvrdila da su zahtjevi preuranjeni s obzirom da Ustavni sud još nije donio odluku povodom prethodnog pitanja Varšavskog Regionalnog suda o ustavnosti osporenih odredbi Zakona o kaznenom postupku. ESLJP primjećuje da upućivanje navedenog prethodnog pitanja Ustavnom sudu nije imalo nikakvog praktičnog učinka na izvršenje odluke tužitelja o ekshumaciji posmrtnih ostataka supružnika podnositeljica zahtjeva niti je dovelo do odgode ekshumacije. Slijedom navedenog, od podnositeljica zahtjeva se nije moglo očekivati da čekaju ishod postupka povodom ustavne tužbe kako bi podnijele zahtjev ESLJP-u. Stoga je zahtjev proglašen dopuštenim.

ESLJP do sada u svojoj sudskoj praksi još nije razmatrao pitanje primjenjivosti članka 8. na ekshumaciju preminule osobe protiv volje članova obitelji u kontekstu kaznenog postupka. Postavilo se pitanje treba li se pravo na poštovanje sjećanja na pokojnog srodnika smatrati dijelom obiteljskog života kako je priznato poljskim zakonom. Iako se ostvarivanje prava iz članka 8. u vezi s obiteljskim i privatnim životom odnosi pretežno na odnose između živih ljudskih bića, ESLJP je prethodno utvrdio da određena pitanja koja se odnose na način na koji se tretira tijelo umrlog srodnika, kao i pitanja u vezi s mogućnošću pohađanja pokopa i odavanja počasti na grobu srodnika, spadaju u područje prava na poštovanje obiteljskog ili privatnog života. S obzirom na tu sudsku praksu, ESLJP je utvrdio da činjenice u ovom predmetu spadaju u djelokrug prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života.

Ekshumacija posmrtnih ostataka podnositelja zahtjeva predstavlja miješanje u njihovo pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života. Miješanje je imalo pravnu osnovu u poljskom zakonu, odnosno u članku 210. ZPP-a. Međutim, da bi miješanje bio „u skladu sa zakonom“, nije dovoljno postojanje pravne osnove u domaćem zakonu, već domaće pravo mora imati određenu kvalitetu. S tim u vezi, ESLJP je primijetio da se od državnih tijela tražilo da pronađu odgovarajuću ravnotežu između zahtjeva učinkovite istrage prema članku 2. i zaštite prava pojedinca na poštovanje privatnog i obiteljskog života. Postoje okolnosti u kojima je ekshumacija opravdana, unatoč protivljenju obitelji. Iako se istraga u ovome predmetu odnosila na događaj bez presedana koji je utjecao na cjelokupno funkcioniranje države, Sud je imao na umu važnost interesa podnositeljica zahtjeva da osiguraju poštovanje posmrtnih ostataka njihovih pokojnih muževa.

Prilikom izdavanja naredbe ekshumacije posmrtnih ostataka, tužitelj nije bio dužan procijeniti jesu li se ciljevi istrage mogli postići manje restriktivnim sredstvima niti je bio dužan procijeniti posljedice te mjere na privatni i obiteljski život podnositeljica zahtjeva. Nadalje, protiv ove odluke tužitelja nije se mogla podnijeti žalba pred kaznenim sudom niti drugim neovisnim tijelom. Kada su podnositeljice zahtjeva pokušale pribaviti sudski nalog za zabranu ekshumacije građanski sudovi nisu preispitali nužnost ekshumacija niti su odvagnuli predmetne interese, nego su samo odbacili njihov zahtjev nakon što su utvrdili da je tužitelj obavljao svoje dužnosti u skladu s relevantnim odredbama ZKP-a.

ESLJP je stoga zaključio da poljski zakon nije osigurao dovoljnu zaštitu protiv proizvoljnosti u pogledu odluke tužiteljstva kojom se nalaže ekshumacija. Domaće pravo nije osiguravalo mehanizam za preispitivanje razmjernosti ograničenja koja proizlaze iz ove odluke te miješanje u pravo podnositeljica zahtjeva nije bilo „u skladu sa zakonom“. Podnositeljice zahtjeva su bile lišene minimalnog stupnja zaštite na koji su imale pravo. Stoga je ESLJP jednoglasno odlučio da je došlo do povrede članka 8. Konvencije, ne upuštajući se dalje u ocjenu je li miješanje imalo legitiman cilj te je li bilo nužno u demokratskom društvu.

S obzirom na taj zaključak, ESLJP je smatrao da nije potrebno zasebno ispitati prigovor podnositeljica zahtjeva na temelju članka 13.

PRAVEDNA NAKNADA

16.000 EUR na ime neimovinske štete (svakoj podnositeljici)